

United Nations
SERBIA

ПРАВОСУДНА
АКАДЕМИЈА

Директна примена стандарда Уједињених нација за заштиту људских права

UNIVERSAL DECLARATION OF
HUMAN RIGHTS

YEARS

#STANDUP4HUMANRIGHTS

Пројекат се спроводи уз подршку УН Програма редовне техничке сарадње (RPTC) који у Републици Србији имплементира Тим за људска права Уједињених нација у Србији

Директна примена стандарда људских права УН у поступцима пред домаћим судовима

Тематски модул: **ПРАВА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ**

ПРИСТУПАЧНОСТ

1. РЕЛЕВАНТНИ УН ИЗВОРИ - СТАНДАРДИ

Конвенција о правима особа са инвалидитетом

(„Службени гласник РС – Међународни уговори“, бр. 42/2009)

Члан 2

За сврхе ове конвенције: “Универзални дизајн” означава дизајн производа, окружења, програма и услуга које користе сви, у највећој могућој мери, без потребе прилагођавања или специјалног дизајнирања. “Универзални дизајн” не искључује помоћна средства за одређене групе особа са инвалидитетом тамо где је то потребно.

Члан 4

1. Државе стране уговорнице прихватају да обезбеде и унапреде пуно остваривање свих људских права и основних слобода за све особе са инвалидитетом без дискриминације било које врсте по основу инвалидитета. У том циљу државе стране уговорнице преузимају обавезу да:

(г) да предузму односно подстичу истраживање и развој, доступност и коришћење нових технологија, укључујући информационе и комуникационе технологије, помагала за кретање, средства и технологије за помоћ погодне за особе са инвалидитетом, при чему треба дати предност технологијама чија је цена приступачна.

Приступачност

Члан 9

1. У циљу омоћавања самосталног живота и пуног учешћа особа са инвалидитетом у свим сферама живота, државе стране уговорнице ће предузети одговарајуће мере да особама са инвалидитетом обезбеде приступ, равноправно са другима, физичком окружењу, превозу, информацијама и комуникацијама, укључујући информационе и комуникационе

технологије и системе, као и другим погодностима и услугама које су отворене односно које стоје на располагању јавности, како у урбаним тако и у руралним срединама. Те мере, које укључују идентификовање и уклањање препрека и баријера за приступ, односиће се, између осталог, и на:

(а) зграде, путеве, превозна средства и друге погодности у затвореном и на отвореном простору, укључујући школе, стамбене објекте, здравствене објекте и радна места;

(б) информације, комуникације и друге услуге, укључујући и електронске услуге и хитне службе.

2. Државе стране уговорнице ће такође предузети одговарајуће мере:

(а) да утврде, промовишу и прате примену минималних стандарда и смерница за приступачност објеката и услуга које су отворене односно које стоје на располагању јавности;

(б) да обезбеде да приватна правна лица која пружају услуге и погодности отворене или на располагању јавности воде рачуна о свим аспектима њихове приступачности особама са инвалидитетом;

(ц) да обезбеде обуку носилаца о проблемима приступачности с којима се сучавају особе са инвалидитетом;

(д) да се у зградама и другим објектима отвореним за јавност обезбеде ознаке на Брајевом писму и на начин да се лако читају и разумеју;

(е) да се пруже облици непосредне помоћи и посредници, укључујући водиче, читаче и стручне тумаче за језик знакова, како би се олакшао приступ зградама и другим објектима отвореним за јавност;

(ф) да подстичу друге одговарајуће облике помоћи и подршке особама са инвалидитетом како би им се обезбедио приступ информацијама;

(г) да подстичу приступ особа са инвалидитетом новим информационим и комуникационим технологијама и системима, укључујући интернет;

(х) да подстичу благовремену израду, развој, производњу и дистрибуцију доступних информационих и комуникационих технологија и система, како би постали доступни уз минималне трошкове.

Члан 21

Државе стране уговорнице ће предузети све одговарајуће мере како би обезбедиле да особе са инвалидитетом могу да уживају право на слободу изражавања и мишљења, укључујући слободу да траже, примају и преносе информације и идеје, равноправно са другима, посредством свих облика комуникације по властитом избору, као што је дефинисано у члану 2. ове конвенције, укључујући:

(а) пружање информација особама са инвалидитетом, које су намењене широј јавности, у приступачним форматима и технологијама одговарајућим за различите врсте инвалидитета, благовремено и без додатних трошкова;

(б) прихватање и олакшавање коришћења језика знакова, Брајовог писма, увеличавајуће и алтернативне комуникације и свих других расположивих средстава, начина и формата комуникације по властитом избору, од стране особа са инвалидитетом у званичним интеракцијама;

(ц) позивање приватних правних лица која пружају услуге широкој јавности, укључујући путем интернета, да пружају информације и услуге у приступачном и употребљивом формату особама са инвалидитетом;

(д) подстицање средстава масовног информисања, укључујући пружаоце информација путем интернета, да учине своје услуге приступачним особама са инвалидитетом;

(е) признавање и подстицање коришћења језика знакова.

Члан 25

Државе стране уговорнице признају особама са инвалидитетом право на остваривање највишег могућег здравственог стандарда без дискриминације засноване на инвалидитету. Државе стране уговорнице ће предузети све одговарајуће мере како би особама са инвалидитетом омогућиле приступ здравственим услугама, водећи рачуна о полу, укључујући рехабилитацију у вези са здрављем. Државе стране уговорнице посебно ће:

(а) обезбедити особама са инвалидитетом исти избор, квалитет и стандард бесплатне или приступачне здравствене заштите и програме који се нуде другим лицима, укључујући у области полног или репродуктивног здравља и јавних здравствених програма намењених широкој популацији;

Члан 27. став 1. Државе стране уговорнице признају особама са инвалидитетом право на рад, равноправно са другима; то укључује право на могућност стицања средстава за живот радом који је слободно изабран или прихваћен на тржишту рада и у радној средини која је отворена, укључива и приступачна за особе са инвалидитетом. Државе стране уговорнице ће гарантовати и унапређивати остваривање права на рад, укључујући и оне особе које постану инвалиди током рада, тако што ће предузети одговарајуће кораке, укључујући путем законодавства [...]

Члан 29 Државе стране уговорнице гарантују особама са инвалидитетом политичка права и могућност да их уживају на равноправној основи са другима, и обавезују се:

(а) да осигурају да особе са инвалидитетом могу ефикасно и потпуно да учествују у политичком и јавном животу равноправно као и други, непосредно или преко слободно изабраних представника, укључујући право и могућност да особе са инвалидитетом гласају и буду биране, између осталог, тако што ће: (и) обезбедити да процедуре гласања, средства и материјали буду прикладни, приступачни и лаки за разумевање и коришћење;

Члан 30, став 1. Државе стране уговорнице признају право особама са инвалидитетом да равноправно са другима учествују у културном животу и предузеће све одговарајуће мере како би обезбедиле да особе са инвалидитетом:

(а) имају приступ материјалима културног садржаја у облицима који су им приступачни;

(б) имају приступ телевизијским програмима, филмовима, позоришту и другим културним активностима у облицима који су им приступачни;

2. ДОМАШАЈ УН СТАНДАРДА

Општи коментар број 2 о члану 9. Конвенције о правима особа са инвалидитетом, Комитет УН за права особа са инвалидитетом (ЦРПД/Ц/ГЦ/2, 2014)

13. Члан 9 Конвенције о правима особа са инвалидитетом предвиђа следеће: “У циљу омогућавања самосталног живота и пуног учешћа особа са инвалидитетом у свим сферама живота, државе стране уговорнице ће предузети одговарајуће мере да особама са инвалидитетом обезбеде приступ, равноправно са другима, физичком окружењу, превозу, информацијама и комуникацијама, укључујући информационе и комуникационе технологије и системе, као и другим погодностима и услугама које су отворене односно стоје на располагању јавности, како у урбаним тако и у руралним срединама.” Важно је што су покривени сви сложени аспекти и елементи приступачности, укључујући физичко окружење, превоз, информације и комуникације, услуге и сервисе. Фокус више није на правној природи лица које је власник зграда, транспортне инфраструктуре, средстава информисања и комуницирања, услуга и сервиса. Више није важно да ли је реч о некоме из приватног или јавног сектора. Важно је да добра, производи или услуге које су намењене или су на располагању јавности буду приступачне за све, без обзира на то ком сектору њихов власник припада. Особе са инвалидитетом требало би да имају једнак приступ свим добрима, производима и услугама намењеним за јавност на начин који ће поштовати достојанство тих особа и осигурати равноправно и ефикасно коришћење. Овакав приступ проистиче из идеје забране дискриминације: Ускраћивање приступа требало би сматрати актом дискриминације, без обзира на то да ли га је починио неко из јавног или приватног сектора. Приступачност би требало обезбедити за све особе са инвалидитетом, без обзира на врсту оштећења и без прављења икаквих разлика по основима попут боје коже, расе, језика, вероисповести, политичких или других ставова, националног или социјалног порекла, имовине, рођења или другог статуса, правног или социјалног положаја, рода, пола или старости. Приступачност би требало да посебно узима у обзир старосне и родне перспективе за особе са инвалидитетом.

17. Члан 9. став 1. Конвенције предвиђа обавезу страна уговорница да идентификују препреке и баријере приступачности, између осталог и у односу на:

(а) зграде, путеве, превозна средства и друге погодности у затвореном и на отвореном простору, укључујући школе, стамбене објекте, здравствене објекте и радна места;

(б) информације, комуникације и друге услуге, укључујући и електронске услуге и хитне службе. Поменуте „друге погодности у затвореном и на отвореном простору» требало би, између осталог, да обухватају зграде органа јавног реда, правосудне објекте и затворе, социјалне установе, просторе и објекте за друштвене интеракције, рекреацију, културне, верске, политичке и спортске активности, као и трговинске објекте. «Друге услуге» требало би да између осталог обухватају поштанска здања, банке, телекомуникацијске и информативне услуге и сервисе.

18. Члан 9. став 2 Конвенције предвиђа мере које би стране уговорнице требало да предузимају ради развијања, промовисања, примене и надзора над поштовањем

минималних националних стандарда приступачности инфраструктуре и услуга намењених јавности или отворених за јавност. Поменути стандарди требало би да буду компатибилни са стандардима других држава како би се омогућила њихова интероперабилност и обезбедила слобода кретања особа са инвалидитетом у контексту члана 18 Конвенције. Од страна уговорница такође се очекује да предузму мере како би осигурале да приватна лица која нуде погодности и услуге отворене за јавност узму у обзир све аспекте приступачности за особе са инвалидитетом (члан 9. став 2 б).

23. Пошто је приступачност предуслов за самостални живот особа са инвалидитетом, гарантован чланом 19 Конвенције, као и предуслов за пуно и равноправно учешће ових особа у друштву, ускраћивање приступа физичком окружењу, превозу, информацијама и комуникацијама, укључујући ИКТ, инфраструктури и услугама отвореним за јавност требало би посматрати у контексту дискриминације. Предузимање свих одговарајућих мера, „укључујући и законодавство, у циљу мењања или укидања постојећих закона, прописа, обичаја и праксе који представљају дискриминацију према особама са инвалидитетом» (члан 4. став 1 б) предствала главну општу обавезу страна уговорница. «Стране уговорнице ће забранити сваку дискриминацију по основу инвалидности и гарантоваће особама са инвалидитетом једнаку и ефикасну правну заштиту од дискриминације по било ком основу» (члан 5. став 2). „Да би унапредиле једнакост и отклониле дискриминацију, државе стране уговорнице ће предузети све одговарајуће кораке за обезбеђење разумног прилагођавања“ (члан 5. став 3).

24. Неопходно је направити јасну разлику између обавезе да се осигура приступ свим новопроектованим, новоизграђеним или произведеним објектима, инфраструктури, добрима, производима и услугама и обавезе уклањања баријера и обезбеђивања приступа постојећем физичком окружењу, превозу, информацијама и комуникацијама и услугама намењеним јавности. Још једна од општих обавеза страна уговорница јесте да «предузму односно подстичу истраживање и развој универзално дизајнираних предмета, услуга, опреме и уређаја, како је дефинисано у члану 2. ове конвенције, што би требало да изискује минимално евентуално прилагођавање и најниже трошкове у циљу задовољавања специфичних потреба особе са инвалидитетом, унапређења њихове доступности и коришћења, као и подстицања универзалног дизајна у утврђивању стандарда и смерница» (члан 4, став 1 ф). Сви нови објекти, инфраструктура, погодности, добра, производи и услуге морају бити дизајнирани тако да буду потпуно приступачни особама са инвалидитетом, у складу са начелима универзалног дизајна. Стране уговорнице су дужне да обезбеде приступ постојећем физичком окружењу, превозу, информацијама и комуникацијама, услугама отвореним за јавност. Но, пошто се ова обавеза остварује постепено, стране уговорнице требало би да предвиде прецизан временски оквир и одвоје одговарајућа финансијска средства за извршење ове обавезе. Стране уговорнице даље би требало да јасно пропишу дужности различитих власти (укључујући и власти региона и локалних самоуправа) и правних лица (укључујући приватна лица) које би морали да изврше како би осигурали приступачност. Стране уговорнице требало би такође да предвиде ефикасне механизме за надзор над поштовањем стандарда приступачности и да пропишу санкције за оне који не поштују поменуте стандарде.

25. Приступачност се односи на групе док се разумна прилагођавања односе на појединце. То значи да је дужност да се обезбеди приступачност ех анте обавеза која постоји унапред.

Страна уговорница дужна је да обезбеди приступачност неког објекта или простора и пре него што евентуално прими појединачни захтев у том погледу. Стране уговорнице дужне су да усвоје стандарде приступачности, који се усвајају уз консултације са организацијама особа са инвалидитетом и да их учине специфичним за пружаоце одговарајућих врста услуга, грађевинаре и друге релевантне актере. Стандарди приступачности морају бити широки и уједначени. У случају појединаца који имају ретка оштећења која нису могла бити узета у обзир приликом писања стандарда, или који не користе методе, средства и начине који су стављени на располагање ради остваривања приступачности (не читају Брајево писмо, на пример), чак ни примена стандарда приступачности можда неће бити довољна да се осигура приступ. У таквим случајевима могу се применити и разумна прилагођавања. Стране уговорнице, у складу са Конвенцијом, не могу користити мере штедње као изговор за избегавање обавезе постепеног обезбеђивања приступачности за особе са инвалидитетом. Обавеза примене стандарда приступачности је безусловна, другим речима страна која је у обавези не може се изговарати трошковима и теретом који обезбеђивање приступачности за особе са инвалидитетом представља за њу. Супротно томе, обавеза пружања разумних прилагођавања постоји само онда када њихово пружање не представља несразмеран терет за пружаоца.

26. Дужност пружања разумних прилагођавања је ех нунц дужност, што значи да је извршива од тренутка када је прилагођавање неопходно појединцу са оштећењем у конкретној ситуацији (радно место, школа итд.) како би он или она остварио своја права на једнак начин у датом контексту. Овде стандарди приступачности могу бити индикатор али не морају да се узимају као једини обавезујући елеменат правне ситуације. Разумна прилагођавања могу се користити као средство за обезбеђивање приступачности појединцу са инвалидитетом у конкретној ситуацији. Разумним прилагођавањем настоји се постићи индивидуална правда у смислу осигуравања недискриминације и једнакости, узимајући у обзир достојанство, аутономију и избор појединца. Тако особа са ретким оштећењем може затражити прилагођавања која спадају ван домашаја било каквих стандарда приступачности.

Одлуке УН Комитета

Силвија Њусти, Петер Такач и Тамаш Фазекажа против Мађарске (Комитет за права особа са инвалидитетом, представка бр. 1/2010 – ставови комитета од 16. априла 2013)

Комитет за права особа са инвалидитетом бавио се питањем приступачности и у својој јуриспруденцији по индивидуалним представкама. У случају Силвије Њусти, Петера Такача и Тамаша Фазекаша против Мађарске Комитет је заузео став да све услуге намењене јавности или отворене за јавност морају бити приступачне сходно одредбама члана 9 Конвенције.

Од стране уговорнице је затражено да слепим особама обезбеди приступ банкоматима. Комитет је између осталог препоручио да би страна уговорница требало да утврди «минималне стандарде приступачности банкарских услуга које пружају приватне

финансијске установе за особе са 4 оштећењем вида и другим врстама оштећења», «да створи правни оквир са конкретним, спроводивим и временски ороченим параметрима за надзор и процену постепеног прилагођавања раније неприступачних банкарских услуга приватних финансијских уснова како би те услуге постале приступачне» и да «осигура да сви нови банкомати који се стављају у погон и друге нове банкарске услуге буду потпуно приступачне особама са инвалидитетом» (параграф 10.2 а).

3. РЕЛЕВАНТНИ ОСНОВ ПОСТУПАЊА У ДОМАЋЕМ ПРАВУ

Законске одредбе

Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом

(„Службени гласник РС“, бр. 33/2006 и 13/2016)

Члан 13

1. Забрањена је дискриминација на основу инвалидности у погледу доступности услуга и приступа објектима у јавној употреби и јавним површинама.
2. Под услугом, у смислу овог закона, сматра се свака услуга коју, уз накнаду или без ње, правно или физичко лице пружа у оквиру своје делатности, односно трајног занимања.
3. Под објектима у јавној употреби, у смислу овог закона, сматрају се: објекти у области образовања, здравства, социјалне заштите, културе, спорта, туризма или објекти који се користе за заштиту животне средине, заштиту од елементарних непогода и слично.
4. Под јавним површинама, у смислу овог закона, сматрају се: паркови, зелене површине, тргови, улице, пешачки прелази и друге јавне саобраћајнице и слично.
5. Дискриминација на основу инвалидности у погледу доступности услуга нарочито обухвата: 1) одбијање пружања услуга особи са инвалидитетом, осим ако би пружање услуге угрозило живот или здравље особе са инвалидитетом или другог лица; 2) пружање услуге особи са инвалидитетом под другачијим и неповољнијим условима од оних под којима се услуга пружа другим корисницима, осим ако би пружање услуге под редовним условима угрозило живот или здравље особе са инвалидитетом или другог лица; 3) одбијање да се изврши техничка адаптација објекта неопходна да би се услуга пружила кориснику са инвалидитетом.

Члан 16

1. Власник објекта у јавној употреби, као и јавно предузеће надлежно за одржавање јавних површина, дужни су да обезбеде приступ објекту у јавној употреби, односно јавној површини свим особама са инвалидитетом, без обзира на врсту и степен њихове инвалидности.
2. Обавезу из става 1. овог члана има и друго лице на које је пренето право коришћења, осим ако је са власником, односно надлежним органом уговорило другачије.

3. Власник објекта у јавној употреби дужан је да изврши адаптацију објекта у циљу задовољавања услова за испуњавање обавезе из става 1. овог члана.

4. Орган надлежан за издавање употребне дозволе за објекте у јавној употреби издаће ову дозволу ако је испуњен услов из става 1. овог члана.

Члан 22

Дискриминацијом због инвалидности у запошљавању сматра се:

4) одбијање да се изврши техничка адаптација радног места која омогућује ефикасан рад особе са инвалидитетом, ако трошкови адаптације не падају на терет послодавца или нису несразмерни у односу на добит коју послодавац остварује запошљавањем особе са инвалидитетом.

Члан 33 Јединице локалне самоуправе дужне су да предузму мере с циљем да се физичка средина, зграде, јавне површине и превоз учине приступачним особама са инвалидитетом.

Члан 35

1. Органи државне управе, територијалне аутономије и локалне самоуправе надлежни за послове културе и медија дужни су да предузму мере, с циљем да се особама са инвалидитетом учине приступачним информације и комуникације путем употребе одговарајућих технологија.

2. Мером из става 1. овог члана сматра се нарочито дневно саопштавање информација намењених и особама са инвалидитетом одговарајућом технологијом симултаног писаног текста.

Закон о планирању и изградњи

(„Службени гласник РС“, бр. 72/2009, 81/2009 – испр, 64/2010 – одлука УС, 24/2011, 121/2012, 42/2013 – одлука УС, 50/2013 – одлука УС, 98/2013 – одлука УС, 132/2014 и 145/2014)

Члан 5

1. Зграде јавне и пословне намене, као и други објекти за јавну употребу (улице, тргови, паркови и сл), морају се пројектовати, градити и одржавати тако да свим корисницима, а нарочито особама са инвалидитетом, деци и старим особама, омогућавају несметан приступ, кретање и боравак, односно коришћење у складу са одговарајућим техничким прописима чији су саставни део стандарди који дефинишу обавезне техничке мере и услове пројектовања, планирања и изградње, којима се осигурава несметано кретање и приступ особама са инвалидитетом, деци и старим особама.

2. Стамбене и стамбено-пословне зграде са десет и више станова морају се пројектовати и градити тако да се свим корисницима, а нарочито особама са инвалидитетом, деци и старим особама омогућава несметан приступ, кретање, боравак и рад.

Одлуке домаћих судова

Врховни касациони суд, РЕВ 99/11 од 10.2.2011.

Тужилац је рођен 1977. године, а 30.08.1994. године задобио је тешке телесне повреде које су проузроковале трајну одузетост доњих екстремитета са дијагнозом параплегија, због чега за кретање користи инвалидска колица. Тужилац је завршио Правни факултет и живи у Н.С. од 2002. године. Решењем Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање запослених Филијала С. тужиоцу је утврђен први степен телесног оштећења почев од 19.06.1995. године. Тужилац је запослен и на посао иде аутомобилом. Приликом кретања инвалидским колицима, није у могућности да увек пређе ивичњаке у граду постављене између коловоза и тротоара, због чега је приморан да користи алтернативне правце и да се креће на местима где постоје оборени ивичњаци, или по путу где саобраћају возила, што изискује много више времена да дође до одређеног места. Приликом преласка раскрснице која нема спуштenu банкину, тужилац нема довољно времена да се спусти колицима и пређе пут током трајања зеленог светла. Приликом спуштања и пењања на банке поред пута, тужилац је приморан да употреби додатни физички напор. Такође, препреке које отежавају кретање у колицима представљају и пешачке стазе и тротоари који су пуни неравнина или рупа. Утврђено је да је Одбор за бригу о особама са инвалидитетом на нивоу Града Н.С. јуна 2008. године донео информацију о постојећим облицима и услугама, односно правима у области социјалне и дечије заштите као и о приоритетним активностима које се на нивоу Града Н.С. предузимају на плану подршке особама са инвалидитетом, са извештајем Одбора за бригу о особама са инвалидитетом. У овој информацији, као пројекти су наведени, између осталих, и радно ангажовање особа са инвалидитетом и превоз особа са инвалидитетом, а превоз се обавља у дневној траси од 52 километра са два минибуса почев од 2007. године, што се финансира из буџета Града Н.С. У 2008. години реализован је пројекат „Сервис такси превоза особа са инвалидитетом у Граду Н.С.“ са циљем да се допринесе изједначавању могућности особа са инвалидитетом у Граду Н.С. и да се повећа њихова мобилност и квалитет живота. Формиран је Одбор за бригу о особама са инвалидитетом, а овај одбор формирао је тимове за одређене области деловања, међу којима је и тим за уклањање архитектонских баријера.

Из образложења:

Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом објављен је у „Службеном гласнику РС“ број 33/06 од 17.04.2006. године, а чланом 53. овог закона предвиђено је да закон ступа на снагу 8 дана од објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије“, а одредбе чланова 32. и 33. примењиваће се од 01.01.2007. године. Према члану 33. овог закона, јединице локалне самоуправе дужне су да предузму мере са циљем да се физичка средина, зграде, јавне површине и превоз учине приступачним особама са инвалидитетом.

...

Да би се оценила одговорност тужених као органа јавне власти, у смислу члана 3. став 3. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, за накнаду штете тужиоцу

као лицу са инвалидитетом по основу дискриминације, потребно је оценити оправданост разликовања у поступању према тужиоцу, односно да ли се она темељи на објективном и разумном оправдању, да ли су циљ или последица предузетих мера неоправдани, и да ли постоји пропорционалност између предузетих мера и легитимног циља који се овим мерама остварује. По оцени Врховног касационог суда, тужилац радњама тужених, односно неприлагођавањем свих ивичњака у граду Н.С. и не уклањањем оштећења на тротоарима, није претрпео дискриминацију, из разлога што постоји разумно и објективно оправдање за разлику у поступању у овој области. Наиме, утврђено је да су код тужених донете мере и предвиђене активности ради укупног побољшања услова због особа са инвалидитетом, које обухватају период до 2015. године, те да су неки ивичњаци већ уклоњени, да су обезбеђена посебна возила за особе са инвалидитетом и нископодни аутобуси за јавни превоз. Неуклањање свих оштећења на стазама и тротоарима, као и свих баријера и ивичњака на улицама у Граду Н.С. нису имали за циљ дискриминацију тужиоца као особе са инвалидитетом, већ представљају дуготрајан процес условљен материјалним могућностима друштвене заједнице, па се радње тужених морају посматрати са аспекта пропорционалности легитимном циљу који се мерама остварује. Стога нису испуњени услови да се тужени обавезу да тужиоцу накнаде нематеријалну штету у смислу члана 200. Закона о облигационим односима, а ревизијом се неосновано истиче погрешна примена материјалног права.

Напомена: Ова одлука је пример погрешног резонувања суда у вези са дискриминацијом особа са инвалидитетом. И сам Врховни касациони суд констатује да се Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом примењује од 1. јануара 2007. године, а одлука је донета 2011. године, односно, скоро четири године након почетка примене наведеног закона. Иако је јасно прописано одредбама члана 33. да су јединице локалне самоуправе дужне да предузму мере са циљем да се физичка средина, зграде, јавне површине и превоз учине приступачним особама са инвалидитетом, ВКС у образложењу погрешно примењује материјално право, образлажући „оправданост“ разликовања према тужиоцу у односу на члан 8. Закона о забрани дискриминације – повреда начела једнаких права и обавеза. Нејасно је зашто суд ово није третирао као случај директне дискриминације, која се не може оправдати на начин на који то образлаже суд - због материјалне немогућности и што град НС „није имао циљ“ да дискриминише тужиоца, као особу са инвалидитетом, иако је у случајевима дискриминације ирелевантно да ли је неко имао циљ да дискриминише.

Мишљења Повереника за заштиту равноправности

бр. 07-00-061/2018-02 датум: 22. 5. 2018.

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе Ј.Ч. против Основног суда у Сомбору и притужбе Ц.С.О.С.И.С., поднете против Вишег суда у Сомбору, због дискриминације на

основу инвалидитета као личног својства. У притужбама је наведено да зграда Основног и Вишег суда у Сомбору није приступачна за особе са инвалидитетом због постојања архитектонских баријера. У изјашњењу Основног суда у Сомбору, између осталог, наведено је да зграда у којој се налази Основни суд нема рампу за особе са инвалидитетом, нити лифт и да зградом управља Виши суд у Сомбору као суд највишег ранга. У изјашњењу Вишег суда у Сомбору, између осталог, наведено је да да на самом улазу постоји један степеник испред улазних врата и даље још шест степеника са укупним нагибом од 45 степени до уласка у приземље-хол зграде. Такође је наведено да је Виши суд у Сомбору током протеклих година (2013, 2014. и 2015) указивао Министарству правде на проблем у вези са приступачношћу Вишег суда у Сомбору особама са инвалидитетом, али да му нису обезбеђена средства за инвестиционо одржавање зграде за намену постављања рампе и уређаја за олакшан приступ особама са инвалидитетом које се крећу уз помоћ колица.

Након пријема дописа Повереника за заштиту равноправности, председник Вишег суда у Сомбору донео је Одлуку о набавци алуминијумске телескопске рампе, која ће бити уграђена на улазу у зграду суда лицима која се крећу уз помоћ колица. У образложењу наведене одлуке, као и у изјашњењу Вишег суда у Сомбору наведено је да је набавка и уградња ове рампе једино тренутно могуће привремено решење за лакши приступ и улазак у зграду суда особа са инвалидитетом. У току поступка је утврђено да улаз у објекат који користе Основни и Виши суд у Сомбору није приступачан особама са инвалидитетом, као и да још увек није обезбеђена приступачност објекту у јавној употреби који користе Основни и Виши суд у Сомбору. Закон о забрани дискриминације, као и Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом ступио је на снагу 2009. године.

Повереник је пронашао да применом правила о прерасподели терета доказивања из члана 45. Закона о забрани дискриминације, Виши суд у Сомбору није пружио доказе да се и пре 2013. године обраћао захтевом за обезбеђивање средстава у погледу приступачности објекта, односно да је предузео све активности у погледу обезбеђивања приступачности зграде коју користе Основни и Виши суд у Сомбору. На основу увида у Извештај о раду Вишег суда у Сомбору за период од 2010. до 2013. године, број СУ ИИИ-19/2013-13 од 27. фебруара 2013. године и утврђено је да је Виши суд у Сомбору извршио низ радова везаних за адаптацију судске зграде, при чему нису извршени радови у циљу обезбеђивања приступачности улаза у зграду суда. Одредбама члана 16. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом прописано је да је власник објекта у јавној употреби, дужан да обезбеди приступ објекту у јавној употреби свим особама са инвалидитетом, без обзира на врсту и степен њиховог инвалидитета, док је ставом 2. прописано, да ову обавезу има и друго лице на које је пренето право коришћења, осим ако је са власником, односно надлежним органом уговорено другачије. Чланом 84. став 5. Судског пословника прописано је да ако је у истој згради смештено више судова, судском зградом управља суд највишег ранга.

Стога, Повереник за заштиту равноправности дао је мишљење да улаз објекат у јавној употреби, који користе Основни и Виши суд у Сомбору није приступачан особама са инвалидитетом, чиме је дошло до повреде одредаба чланова 6, 17. и 26. Закона о забрани дискриминације, а у вези са одредбама чланова 13. и 16. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, те је препоручио Вишем суду у Сомбору да

настави активности на постављању алуминијумске телескопске рампе и обезбеђивању приступачности објекта који користе Основни и Виши суд у Сомбору, како би се омогућило да особе са инвалидитетом имају једнак приступ објекту у јавној употреби.

бр. 07-00-233/2017-02 датум: 22. 9. 2017.

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе Ц. С. Ж. О. И. из Б. против банке ... (експозитура број ... на Н. Б.) због дискриминације на основу инвалидитета као личног својства. У притужби је наведено да улаз у ову експозитуру банке ... није приступачан за особе са инвалидитетом која користе инвалидска колица, али и за остала тешко покретљива лица, као и за родитеље са децом у колицима. У изјашњењу банке ..., између осталог, наведено је да банка пословни простор у којем се налази експозитура број ... изнајмљује од Јавног предузећа за склоништа, те да није тражила сагласност закуподавца за постављање рампе за приступ улазу, јер је то претходно учинило једно удружење грађана, којем је Јавно предузеће за склоништа одговорило да оно није корисник земљишта на којем би била постављена рампа. Такође, у изјашњењу је наведено да банка ... нема сазнања ко је власник, односно корисник земљишта на којем би била постављена рампа и који би једини имао правни основ за добијање потребних дозвола, али да је одлучила да предузме активности како би утврдила ко је власник парцеле и са којим ће се договорити о прибављању потребне документације надлежних органа за доградњу рампе.

У току поступка је утврђено да улаз у простор банке ... (експозитура број ... на Н. Б.) није приступачан особама са инвалидитетом и осталим тешко покретљивим лицима, услед чега ни услуге ове банке нису доступне особама са инвалидитеом. Такође, утврђено је да банка све до пријема захтева Повереника да се изјасни на наводе из притужбе Ц. С. Ж. О. И. није предузела активности како би обезбедила доступност својих услуга особама са инвалидитетом и осталим тешко покретљивим лицима, као и да до дана доношења овог мишљења није обезбеђена приступачност објекту и услугама особама са инвалидитетом.

Повереник за заштиту равноправности дао је мишљење да експозитура број ... банке ... у улици број на Н. Б. није приступачна особама са инвалидитетом и осталим тешко покретљивим лицима, чиме су прекршене одредбе чл. 6, 17. и 26. Закона о забрани дискриминације а у вези са одредбама чл. 13. и 16. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, те је препоручио банци ... да настави активности на обезбеђивању приступачности улаза у простор који користи банка ... (експозитура број ... на Н. Б.) у циљу обезбеђивања доступности услуга особама са инвалидитетом и осталим тешко покретљивим лицима, као и да обезбеди приступачност својих услуга за особе са инвалидитетом.

бр. 07-00-192/2017-02 датум: 25. 7. 2017.

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе У.Д.К, поднете у име чланова овог удружења и у име У.М.С, У.П.К. и Д.Ц.П, против Министарства унутрашњих послова РС, Полицијске управе Краљево – Одсек за управне послове, због дискриминације особа са инвалидитетом. У притужби је наведено да просторије Одсека за управне послове Полицијске управе Краљево нису приступачне особама са телесним инвалидитетом, јер не постоји рампа ни платформа која би омогућила приступ просторијама у којима се остварују права и обавезе у погледу издавања личних исправа. У изјашњењу начелника Полицијске управе Краљево наведено је да ПУ Краљево у седишту врши пријем захтева из области управних послова на три локације и то у седишту Полицијске управе, у Полицијској испостави Рибница и у Полицијском одељењу Ушће. Даље је наведено да у седишту ПУ не постоји рампа нити платформа која би омогућила приступ просторијама у којима се остварују права и обавезе у погледу издавања личних докумената јер за то не постоје технички услови, да је ПУ омогућила грађанима да поднесу захтев за издавање личних докумената у ПИ Рибница где особе са инвалидитетом несметано могу ући у просторије, као и да у Полицијском одељењу Ушће „нема рампе нити платформе али је у питању један степен“.

У току поступка је утврђено да на улазу у седиште Полицијске управе Краљево и у ПО Ушће не постоји рампа ни платформа која би омогућила приступ особама са инвалидитетом, као и да све три локације које користи ПУ Краљево није приступачан простор у смислу да не постоји шалтер или пулт и тоалет приступачан особама са инвалидитетом, чиме су прекршене одредбе Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом и Закона о забрани дискриминације.

Због тога је Повереник за заштиту равноправности препоручио Министарству унутрашњих послова, Полицијска управа Краљево да предузме мере у циљу обезбеђивања приступачности улаза и простора који користи Полицијска управа Краљево у циљу обезбеђивања доступности услуга особама са инвалидитетом, као и да води рачуна да у оквиру својих редовних послова и активности, не крши законске прописе о забрани дискриминације.

бр. 07-00-214/2015-02 датум: 20.10.2015.

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе Љ. А. против Градске општине Лазаревац. У притужби је наведено да је њен син особа са инвалидитетом и да користи колица, као и да у Лазаревцу није обезбеђен превоз приступачан особама са инвалидитетом. У изјашњењу Градске општине Лазаревац наведено је да у Лазаревцу није обезбеђен превоз приступачан особама са инвалидитетом, као и да је организација јавног превоза на територијама градских општина у надлежности Града Београда, Секретаријата за саобраћај, Дирекције за јавни превоз. У изјашњењу Дирекције за јавни превоз наведено је да је на територији градске општине Лазаревац организован локални и приградски јавни

линијски превоз путника у надлежности Секретаријата за саобраћај, као и да ће убудуће настојати да на једном броју линија локалног карактера размотри могућност увођења нископодних возила са механичким рампама за прилаз особа са инвалидитетом.

У току поступка утврђено је да је организовање јавног превоза на територији Градске општине Лазаревац у надлежности Секретаријата за саобраћај, Дирекције за јавни превоз, као и да јавни превоз на територији градске општине Лазаревац није приступачан особама са инвалидитетом.

Повереница за заштиту равноправности дала је мишљење да неорганизовањем јавног превоза који је приступачан особама са инвалидитетом на територији општине Лазаревац, Градска управа града Лазаревца, против које је поднета притужба, није прекршила Закон о забрани дискриминације. Имајући у виду да је организовање јавног превоза на територији града Лазаревца у надлежности Градске управе града Београда, Секретаријата за саобраћај, Дирекције за јавни превоз, Повереница за заштиту равноправности упутила је одговарајућу препоруку мера Градској управи града Београда, Секретаријату за саобраћај, Дирекцији за јавни превоз.

Закључна запажања о иницијалном извештају Републике Србије о примени Конвенције о правима особа са инвалидитетом, Комитет за права особа са инвалидитетом (ЦРПД/Ц/СРБ/ЦО/1, мај 2016)

Приступачност (члан 9)

17. Комитет је забринут због непостојања националне стратегије обезбеђивања приступачности и законских прописа који би садржавали делотворне санкције за непоштовање прописа, затим због ниског степена могућности приступа јавним објектима, институцијама и услугама, и услугама електронских медија у држави чланици.

18. Комитет препоручује да држава чланица развије свеобухватан план за обезбеђивање приступачности уз ефикасан надзор и мапу пута која ће поставити полазне тачке за уклањање постојећих препрека; и да промовише универзални дизајн за све зграде, јавне сервисе и јавни транспорт, као и приступачност информација и медија, посебно електронских медија, а све у складу са Општом препоруком број 2 на Приступачност. У том смислу, Комитет препоручује да држава чланица одреди довољно средстава за надзирање спровођења стандарда приступачности, уз подршку ажуриране националне базе података на својој територији; утврди делотворне санкције за одвраћање које се могу наметнути због неспровођења; повећа титловање и превођење на знаковни језик у медијима; и укључи организације особа са инвалидитетом у овај процес. Комитет, такође, препоручује да држава чланица обрати пажњу на повезаност члана 8 Конвенције и Циља 11, подциљевима 11.2 и 11.7. из Агенде УН о одрживом развоју до 2030. године.

Приступ правди (члан 13)

23. Комитет је забринут због непостојања информација о посебим мерама и протоколима који би обезбедили одговарајућа процедурална, родна и старосна прилагођавања у судским поступцима, укључујући обезбеђивање тумача за знаковни језик за глуве особе и формата за комуникацију приступачних глумим и слепим особама, особама са менталним сметњама и особама са психофизичким сметњама, посебно у грађанским парницама. Комитет је такође забринут што жене са инвалидитетом нису заштићене од сексуалног насиља на једнакој основи као други, у складу са Кривичним закоником, члан 178. и 179.

24. Комитет препоручује да држава чланица предузме наредне кораке у циљу осигурања несметаног и недискриминаторског приступа правди тако што ће обезбедити процедуралне и узрасту особе примерена прилагођавања на основу слободног избора и опредељења особа са инвалидитетом, као и да у вези с тим установи заштитне механизме. Комитет препоручује да држава чланица усвоји мере у циљу обезбеђења приступа глувих особа грађанским парницама једнако као и другима. Комитет препоручује да држава чланица преиспита свој Кривични законик како би осигурала да поступци, санкције и обештећења жртвама са инвалидитетом буду усклађена са Конвенцијом.

Здравствена заштита (члан 25)

51. Комитет је забринут због недовољне ране идентификације и интервенције код деце са инвалидитетом. Комитет је надаље забринут због ограниченог приступа здравственим услугама особа са инвалидитетом у држави чланици, нарочито приступа услугама везаним за сексуално здравље и репродукцију. Такође је забринут због недовољне адекватне обучености здравствених радника за пружање неге особама са инвалидитетом и неприступачности здравствених услуга и здравствених установа.

52. Комитет препоручује да држава чланица обезбеди запосленима у здравственој заштити адекватну обуку и потребне компетенције и убрза спровођење националног програма за унапређење развоја у раном детињству. Комитет препоручује да држава чланица, особама са инвалидитетом, једнако као и свим другима, осигура приступ здравственој заштити, укључујући и приступ услугама у вези са сексуални и репродуктивни здрављем. Такође, препоручује обучавање здравствених радника у нези особа са инвалидитетом и обезбеђивање приступачности здравствених услуга и здравствених установа.

4. ПОСЕБНЕ НАПОМЕНЕ/УКАЗИВАЊЕ НА ДРУГЕ РЕЛЕВАНТНЕ ИЗВОРЕ